

TONEELHUIS | FC Bergman
coproductie KVS, NTGent, Olympique Dramatique

JR

regie

Stef Aerts, Joé Agemans, Thomas Verstraeten, Marie Vinck

gebaseerd op het boek

JR van **William Gaddis**

Copyright © 2003, Sarah Gaddis and Matthew Gaddis - All rights reserved
tekstbewerking

FC Bergman i.s.m. Bart Van den Eynde en Willem Wallyn

met

**Joé Agemans, Kes Bakker, Gene Bervoets, Jan Bijvoet,
Michael De Cock, Rashif El Kaoui, Frank Focketyn, Ella-June
Henrard, Bart Hollanders, Imke Mol, Junior Mthombeni,
Anne-Laure Vandeputte, Stijn Van Opstal, Geert Van Rampel-
berg, Oscar Van Rompay, Thomas Verstraeten, Marie Vinck e.a.**

geluidsontwerp

Senjan Jansen

kostuumontwerp

Joëlle Meerbergen

lichtontwerp

FC Bergman i.s.m. Ken Hioco

uitvoering kostuums

kostuumatelier Toneelhuis: **Cindy Dierckx, Monique van Hassel,**

Kathleen Van Mechelen

uitvoering decor

decoratelier Toneelhuis: **Patrick Jacobs, Senne Suls,**

**Karl Schneider, Friedeman Koch, Jolien Degraeve, Marjan
Verachtert, Maarten Wagemans, Toon Mariën, Wouter Vander-
beek, Charissa Plasmans, Hannelore Dreher, Samuel Verdonck,
Bram Rombouts, Kobi Gruyaert, Niels Antonissen, Celine Van
der Poel, Jan Palinckx**

decoratelier NTGent: **Thierry Dhondt, Pierre Keulemans, Joris
Soenen, Flup Beys, Luc Goedertier, Nina Lambrechts, Renée**

Moreels, Vic Van den bossche

productieleiding

Celine van der Poel

technische productieleiding

Diederik Hoppenbrouwers

locatiemanager & preproductie

Tim Zeegers

geluidstechniek

Roel Snellebrand/Steven Bontinck, Bart Meeusen

videotechniek

Paul Van Caudenberg

lichttechniek

Ken Hioco

podiumtechniek

Niels Antonissen, Jeroen Vanhoutte

techniek op locatie

Fik Dries, Manu Desmyter, Henk Vandecaveye,

Eric Geudens, Dirk de Peuter

stage kostuum

Eli Verkeyn

stage figurantenregie

Arno Synaev

stage setleiding

Luka Kooijmans

stage productie-assistentie

Shadia Chebaro

stage regie-assistentie

Marthe De Ruyscher

figuranten

**Peter Apers, Cato Baccarne, Maya Cools, Emma Geudes,
Geert Goossens, Lore Goossens, Witse Lemmens, Shana Listes,
Paul Schrijvers, Assan Sey, Minne van den Broek, Leon van
Mieghem, Peter Jan van Mieghem, Jentel Vaes,
Jules Verachtert, Natnael Vervliet, Loes Wagemans, Kobe Debie,**

Foozen Ken Koné, Alya Tahir, Tim Zeegers

commercials/grafisch werk

Lynn Van Oijstaeijen

cameo

Matteo Simoni, Guy Cassiers

productie

Toneelhuis | FC Bergman

coproductie

KVS, NTGent, Olympique Dramatique

met de steun van

Casa Kafka Pictures - Isabelle Molhant - Casa Kafka

Pictures Tax Shelter empowered by Belfius,

De Neef Milieu en Chemiegroep

met dank aan

Must – Museum voor textiel Ronse, onze collega theaterhuizen

voor de hulp bij het verduisteren van de hal: **NTGent,**

Toneelgroep Amsterdam, OperaBalletVlaanderen, deSingel,

Zomer Van Antwerpen e.a., onze toeleveranciers: Maris Tech,

Louvre Drape en Alfons Schrauwen, Phippo, Vidi-square,

Heavy Lifting, Cafe Costume, KunstZ, opleiding Master in het

vertalen van de **KU Leuven te Brussel, Matteo Simoni,**

Guy Cassiers, Davis Freeman, Luc Agemans, Hans Van Nuffel,

Sara De Vries-Vinck, Walter Verschueren, Ludo Teeuwen,

Pascal Paepen, Jan Eelen, Dirk Roofthoof, Oljana Weyler,

Sam Pauwels, Kristien Borgers, de Familie Cardoen,

gemeentebestuur en burgemeester van Schelle,

al onze mannen, vrouwen en kinderen

schilderijen

reproductie **Man van Smarten - James Ensor**

Koninklijk Museum voor Schone Kunsten Antwerpen © www.lukas-

web.be - Art in Flanders vzw, foto Hugo Maertens

aanvullende auteursrechten **SABAM Belgium**

The golden years, Balthus (148 x 199), Olieverf on canvas, 1945

Excavation, Willem de Kooning (205,7 x 254,6), 1950

A Mountainous landscape with a waterfall, Kerstiaen De

Keuninck (69,2 x 121,9), Olieverf op houtpaneel, 1600

The rebuke of Adam & Eve - Charles Joseph Natoire

(67,9 x 59,2), Olieverf op koper, 1740

Washington crossing the Delaware - Emanuel Leutze

(378,5 x 647,7), 1851, Oil on canvas

Landscape, scene from Thanatopsis - Asher Brown Durand

(100,3 x 154,9), 1950, Oil on Canvas

Personages

JR ontdekt de wonderlijke wereld van de beurs tijdens een schoolreis naar een groot bedrijf, Typhon International. “Spelen om te winnen, dat is de enige regel.” vertrouwt **John Cates**, de directeur van het bedrijf, hem toe. JR neemt die raad ter harte: een door de klas gekocht aandeel vormt de eerste opstap in zijn steile opgang in de financiële wereld. De elfjarige schooljongen heeft een stroman nodig die zijn groeiende imperium naar de buitenwereld toe vertegenwoordigt: **Edward Bast**.

Edward Bast is een jonge componist die om te overleven, lesgeeft op de school van **JR**. Hij wordt ontslagen na een uit de hand gelopen schoolvoorstelling. Bast is officieel de zoon van de beroemde componist James Bast, maar het is ook mogelijk dat hij de natuurlijke zoon is van diens broer Thomas. Dat is belangrijk omdat Thomas Bast is overleden en zijn aanzienlijke erfenis (de aandelen van General Pianola Company) moet worden verdeeld.

Amy Joubert geeft les op **JR**'s school voor een schamel salaris, ook al is ze de dochter van **Monty Moncrief**, een van de eigenaars van Typhon International. Zij is in een vechtscheiding verwikkeld met de Zwitserse zakenman, Lucien Joubert. Joubert dreigt hun zoontje als inzet te gebruiken in een zakenconflict met haar vader.

Jack Gibbs is een leraar op **JR**'s school. Met dat inkomen poogt hij het alimentatiegeld voor zijn dochter bijeen te scharrelen. Hij is filosoof en schrijver. Samen met de twee andere kunstenaars, **Tom Eigen** en Schramm, deelt hij een appartementje op 96th Street. Hij bezit vijf aandelen van General Pianola Company, waarvan hij denkt dat ze waardeloos zijn.

Tom Eigen heeft een literair meesterwerk op zijn naam en kampt sindsdien met een writer's block. Om de rekeningen te betalen, werkt hij op

Typhon International. **Gibbs** en Schramm zijn zijn artistieke bloedbroeders. Zijn huwelijk met **Shirley** staat op springen.

Rhoda is het liefje van Schramm. dankzij hem kan zij kamperen in het schrijvershol van **Jack Gibbs**, **Tom Eigen** en **Schramm** op 96th Street.

Stella Angel is de nicht of misschien de halfzuster van **Edward Bast** (zie Edward Bast). Zij is gehuwd met **Norman Angel**. Net als Norman is zij op zoek naar de aandelen van **Jack Gibbs** en de juiste status van Edward Bast om de controle over General Pianola Company, het bedrijf van haar vader, te verwerven.

Norman Angel is de echtgenoot van **Stella** en de zaakvoerder van General Pianola Company. Na de dood van zijn schoonvader Thomas Bast probeert hij het bedrijf uit de handen van de beurswolven te houden. De aandelen van **Edward Bast** en van **Jack Gibbs** spelen daarin een cruciale rol.

Coen is een advocaat die door Norman Angel wordt ingezet om Edward Bast op te sporen en de stamboom van de familie Bast uit te pluizen.

John Cates is directeur van Typhon International en oom van **Amy Joubert**. Nu Monty Moncrief, de vader van Amy, Minister van Handel wordt, moeten al zijn banden met Typhon verdoezeld worden. Er worden 'blind trusts' opgezet, financiële constructies waarvan Amy en haar zoontje schijnbeheerders worden.

Monty Moncrief horen we alleen via de telefoon. Hij is in Washington omdat hij Minister van Handel is geworden. Hij is de vader van Amy Joubert en was één van de directeurs van Typhon International.

Beaton is de bedrijfsadvocaat van Thyphon International en de rechterhand van directeur **John Cates**. Een van zijn belangrijkste taken is het

opzetten van een constructie waarin **Amy Joubert** en haar zootje schijnbeheerders van belangrijke fondsen van Typhon worden.

Davidoff is de Public Relations-verantwoordelijke van Typhon International. Hij speelt gastheer wanneer de klas van **JR** het bedrijf bezoekt. Daarbij geeft hij ongewild JR het idee om een minderheidsvordering tegen Typhon op te starten, het begin van JR's financiële opgang.

Crawley is een beursmakelaar die banden heeft met Typhon International. Heeft een groots plan om Afrikaanse fauna in Amerika te importeren. Edward Bast moet de muziek schrijven bij de promotiefilm die dat idee aan investeerders verkoopt.

Shirley Eigen is getrouwd met **Tom Eigen**. Hun huwelijk staat op springen.

Bedrijven

Typhon International is een internationaal gediversifieerd bedrijf met hoofdzetel in New York. Monty Moncrief, de vader van Amy Joubert, was

een van de directeuren, maar wordt nu Minister van Handel. Zijn Broer, John Cates, heeft nu alleen de touwtjes in handen. Beaton, Davidoff en Tom Eigen werken voor Typhon.

General Pianola Company is een familiebedrijf in pianorollen en mechanische piano's, opgestart door wijlen Thomas Bast. Zijn schoonzoon, Norman Angel, is nu directeur van het bedrijf. Stella Angel, Norman Angel, Edward Bast en Jack Gibbs hebben aandelen in het bedrijf. Norman Angel wil het bedrijf van de beurs en uit de handen van speculanten houden.

JR Family of Companies is het internationaal gediversifieerde bedrijf dat de elfjarige JR opricht. Edward Bast vertegenwoordigt het bedrijf publiekelijk. Davidoff en Shirley zullen voor het bedrijf gaan werken dat een stevige bedreiging voor Typhon zal worden.

Nobili is een farmaceutisch bedrijf met hoofdzetel in Genève, dat in een juridisch en handelsconflict met Typhon International is verwickeld. Lucien Joubert, de echtgenoot van Amy Joubert, heeft een hoge functie in het bedrijf.

William Gaddis

William Gaddis (1922 - 1998) geldt als een van de meest invloedrijke schrijvers in de Amerikaanse postmoderne literatuur. Jonathan Franzen is een groot bewonderaar.

‘Mr. Difficult’, noemde hij Gaddis; een verwijzing naar zijn experimenteerdrijf en de inhoudelijke gelaagdheid en het volume van zijn romans.

Gaddis werkte twintig jaar aan zijn beurs satire *JR*, door *The New York Times* ooit omschreven als ‘een briljant boek dat niemand las.’ In 1976 won Gaddis er wel de National Book Award mee, een van de belangrijkste literatuurprijzen in de Verenigde Staten. Gaddis vond dat de hedendaagse tijd beheerst werd door een teveel aan communicatie - en dat zei hij in het verre 1975, vooraleer er gsm’s waren. Daarom besliste hij om een roman te schrijven die enkel bestond uit dialogen. Het experiment leidde tot een hyper-realisme, dat een hele uitdaging is voor de lezer, die die alleen moet lezen, maar ook aandachtig zijn en zoeken.

Stef Aerts: “Gaddis was een pleitbezorger van wat hij ‘actief lezerschap’ noemde. Lezen was werken, vond hij. Dat hebben we overgenomen in ons concept. Je kan als toeschouwer kiezen om alleen naar de film te kijken, je gaat er je handen vol mee hebben. Maar je bent ook vrij om meer te investeren. Of je winst groter zal zijn, weten we niet, maar de investering is een gokje waard. Misschien ben je er niets mee en leidt het af van de hoofdzaken. Maar voor hetzelfde geld verrijken de aparte scènes je kijkervaring.”

Entropie

In gevatte, intelligente, maar ook uiterst komische en ontroerende dialogen volgen we een aantal personages die steeds eenzamer worden in het alsmaar sneller draaiende New York. Gesprekken tussen bedrijfsleiders in de hoogste rangen van de beurswereld worden afgewisseld met echtelijke ruzies in de slaapkamer en dronken nachten onder vrienden.

Al deze verstrengelde levens vormen een kluwen dat uitdrukking geeft aan één van de vormelijke en inhoudelijke uitgangspunten van het boek: entropie. De wereld is per definitie ordeloos en gedoemd tot miscommunicatie. Achter of onder de betekenisconstructies die de mens aan de wereld en zijn fenomenen oplegt, blijft de chaos onverminderd aanwezig. Dat is in grote lijnen ook het mensbeeld dat uit de voorstellingen van FC Bergman spreekt. Het geordende samenleven is slechts een dunne laag glazuur over de verwoestende krachten – in en buiten de mens – die zich op ieder moment kunnen manifesteren. De personages trachten vruchteloos hun leven vorm te geven, kunnen daarbij hoofd- en bijzaken niet meer van elkaar onderscheiden en vergalopperen zich in hun wedloop tegen de eeuwigheid.

The building

FC Bergman toont die chaos, de implosie, het toeval, de entropie,... in een object – de ‘building’ - die een heel universum in zich bergt. Vanuit vier tribunes ziet het publiek de levens van de personages door elkaar heenlopen, ieder in zijn eigen habitat (een beursbedrijf, een appartement, een treinstation, de straat, een café,...). Een georchestreerde chaos als in een gigantische bijenkorf, waarbij de focus bepaald wordt door twee live camera’s die één doorlopende film vastlegt, geprojecteerd op elke zijde.

De ‘building’ is geen gebouw in de enge zin van het woord. Natuurlijk doet het omwille van zijn verdiepingen denken aan een zakenkantoor of een appartementsgebouw, maar de ‘building’ wil geen simpele, voyeuristische inkijk geven in werk en leven van de moderne mens. De ‘building’ is letterlijk een verticale opeenstapeling van ruimtes en levens.

“You can’t just play to play because the rules are only for if you’re playing to win which that’s the only rules there are.” – JR Vansandt, elf jaar

Hoe Gaddis zelf tegenover het kapitalistische systeem staat, blijkt uit zijn keuze voor een kind, JR, als gangmaker van een enorme financiële constructie die iedereen in zijn greep houdt. JR beseft als kind niet waar hij mee bezig is; hij ziet enkel opportuniteiten en handelt daarnaar. Enige morele grondslag ontbreekt. Het boek is dan ook op te vatten als de beschrijving van een volkomen amorele wereld.

Marie Vinck: “JR is meedogenloos omdat hij elf jaar is. Hij beseft niet hoe immoreel het is wat hij doet. Hij is eerder amoreel, hij speelt het spel en staat niet stil bij de gevolgen. Het feit dat een kind aan het roer staat, is een mooie metafoor voor het kapitalisme. Dat systeem is aan het woekeren en we hebben het niet meer onder controle. Het gaat maar zijn gang zonder duidelijke deontologie of regels behalve dan de regels van het spel.”

Thomas Verstraeten: “Het boek is één grote voorspelling. Bijna alles wat erin gebeurt, kan je blindelings transponeren naar vandaag. Gaddis voorspelde alle grote fraudezaken van de voorbije dertig jaar. De piramidefraude van Bernard Madoff staat er haast woord voor woord in beschreven. Ook wat Donald Trump nu doet – hij plaatst zijn kinderen aan het hoofd van al zijn bedrijven, hij laat de indianenreservaten ontruimen om oliepijpleidingen aan te leggen – heeft Gaddis al beschreven.

De roman is evenwel geen links, antikapitalistisch pamflet, en dat is onze voorstelling ook niet. Heel onze wereld plooit zich al naar de religie van het geld. Waarom zouden wij op de barricades gaan staan? Het kapitalisme is geen vreselijk monster, maar een realiteit waarmee we moeten omgaan. De vraag is: hoe doen we dat?”

Toneelhuis werkt met subsidies van de stad Antwerpen en de Vlaamse Overheid.

Vlaanderen
verbeelding werkt

DeMorgen.

CASA KAFKA

Belfius

CAFÉ COSTUME

DNCP
De Neef Chemical Processing

must
Museum voor Textiel